

INDIKÁTORY PRE MONITORTOVANIE ÚČASTI DOSPELEJ POPULÁCIE NA CELOŽIVOTNOM VZDELÁVANÍ V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

*Návrh východísk pre zostavenie národných indikátorov na monitorovanie účasti
dospelej populácie na celoživotnom vzdelávaní v SR*

Štúdia spracovaná v rámci projektu Academie Istropolitana Bratislava

2009

Názov :

Indikátory pre monitorovanie účasti dospeljej populácie na celoživotnom vzdelávaní v Slovenskej republike.

Štúdia je výsledkom projektu Academie Istropolitana Bratislava s identickým názvom.

Autori: kolektív EPPP pod vedením Márie Nádaždyovej

EPPP je súkromný analytický inštitút pôsobiaci v Bratislave a Bruseli. Svoje portfólio aktivít realizuje výlučne na základe odborných princípov a štandardov. Pôsobí ako iniciátor riešení primárne v oblasti rozvoja konkurencieschopnosti hospodárstva s priamym dopadom na celú spoločnosť. EPPP rozvíja aktivity v oblasti inovatívnych riešení zhodnocovania ľudského kapitálu, zmeny prostredia vysokého školstva, rozvoja podnikateľského zmysľania, dobrej správy spoločnosti (tzv. Governance Model), celoživotného vzdelávania, rozvoja globalizovaného trhu práce a nových možností využiteľnosti verejno-súkromných partnerstiev. Na základe dobrých skúseností získaných počas niekoľkoročného aktívneho pôsobenia v stredoeurópskom regióne realizuje aktivity aj v oblasti prenosu najlepších praktík riadenia spoločenských zmien a verejných politík do krajín s menej rozvinutým hospodárstvom, avšak s vysokým potenciálom rozvoja.

OBSAH

Úvod.....	3
Cieľ štúdie	5
<i>1. Analýza súčasného stavu účasti dospelých populácie na celoživotnom vzdelávaní v Slovenskej republike na základe dostupných údajov</i>	<i>6</i>
<i>1.1. Celková charakteristika vzdelanostnej štruktúry ekonomicky aktívneho obyvateľstva.....</i>	<i>6</i>
<i>1.2. Účasť dospelých na celoživotnom vzdelávaní podľa dostupných údajov.....</i>	<i>8</i>
<i>2. Dokumenty a benčmarky EÚ na hodnotenie dosiahnutých cieľov v celoživotnom vzdelávaní dospelých populácie a relevantných dokumentov a ukazovateľov na národnej úrovni</i>	<i>15</i>
<i>2.1. Strategické dokumenty EÚ</i>	<i>15</i>
<i>3. Návrh východísk a metodologického rámca pre výber a zostavenie sady merateľných alebo monitorovateľných indikátorov účasti dospelých populácie na celoživotnom vzdelávaní.....</i>	<i>25</i>
<i>4. Návrh merateľných národných indikátorov na monitoring napĺňania cieľov v oblasti celoživotného vzdelávania.....</i>	<i>28</i>
<i>5. Návrh inštitúcie na meranie a monitorovanie indikátorov.....</i>	<i>31</i>

Konkurencieschopnosť, dynamicky sa rozvíjajúca ekonomika a udržateľný rozvoj sú dnes už nedosiahnuteľné bez zvyšovania kvality ľudského potenciálu, podpory zamestnateľnosti a podpory rozvoja aktívneho občianstva rámcovaného tradičnými európskymi hodnotami. Táto premisa nadobúda zvlášť na význame v kontexte globálnych zmien a ich dôsledkov súvisiacich s prechodom k post-industriálnej spoločnosti a hospodárstvu založenému na vedomostiach a službách, akými sú o.i. zmeny na pracovnom trhu, starnutie obyvateľstva, technologické zmeny či sprievodné ekonomické krízy. Z tohto dôvodu sa úsilie o zvýšenie konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky a zvýšenie potenciálu ľudských zdrojov pre potreby vedomostnej spoločnosti stalo pevnou súčasťou a východiskom politik vlády SR a nachádza svoj odraz v aktuálnych strategických dokumentoch.

Slovenská republika sa vstupom do Európskej únie (ďalej len „EÚ“) pridala k jej strategicko-politickým snahám stať sa svetovým ekonomickým lídrom a prevzala tak na seba ciele a záväzky obsiahnuté v už notoricky známej Lisabonskej stratégii. Na hodnotenie plnenia súboru spoločných cieľov sa používa súbor merateľných spoločných ukazovateľov (indikátorov) a referenčných hodnôt (tzv. benchmarkov). Jedným z kľúčových indikátorov pre meranie dosiahnutého pokroku je i účasť dospeljej populácie vymedzenej vekom 25-64 rokov na celoživotnom vzdelávaní. Sociálno-ekonomický rozvojový potenciál tohto indikátora zdôrazňuje i fakt, že je súčasťou integrovaných usmernení pre rast a zamestnanosť predstavujúcich základný nástroj makroekonomickej politiky EÚ.

Žiaľ, medzinárodná komparácia účasti dospelých na celoživotnom vzdelávaní či už v rámci EÚ alebo OECD ukazuje na postupne sa prehľbujúce zaostávanie Slovenska v plnení tohto ukazovateľa: podľa Eurostatu SR v roku 2007 dosiahlo len 3,9% účasť (v r. 2005 – 4,6%, r. 2006 – 4,1%) dospelých 25-64 ročných na akomkoľvek vzdelávaní v posledných 4 týždňoch pred zisťovaním (pozri definíciu, meranie sa realizuje v rámci pravidelného Výberového zisťovania pracovných síl (ďalej len „VZPS“), čo je hlboko nielen za 12,5 % referenčnou hodnotou EÚ pre rok 2010, ale aj za aktuálnym priemerom 9,7%, o porovnaní s najvýkonnejšími krajinami EÚ, akými sú Švédsko (32,0%), Dánsko (29,2%) či Veľká Británia (26,6%) ani nehovoriac.

Pritom predbežné výsledky dosiahnuté v rámci pilotného prieskumu špecificky zameraného na komplexnejší pohľad na problematiku celoživotného vzdelávanie dospelých (AES/Adult Education Survey, r. 2005-2007) a používajúceho 12 mesačné referenčné obdobie sú pre Slovensko omnoho priaznivejšie: približne 45% účasť zaradila Slovensko do „2. najlepšej“ skupiny ČŠ zo 4, (ide stále o predbežné a nie úplné výsledky, zverejnenie údajov za všetky ČK sa očakáva koncom r. 2009, tabuľku zatiaľ vedie Švédsko s cca 75% účasťou a uzatvára ju Maďarsko s cca 9,% účasťou).

Z tohto jednoduchého porovnania aj keď ešte predbežných výsledkov je zjavné, že obidva prieskumy sú zdrojom takmer kategoricky rozdielnych signálov o výkonnosti a účinnosti vzdelávacích politik hodnotených krajín a preto prípadná absolutizácia či podhodnotenie výstupov niektorého z uvedených nástrojov môže mať pre ďalšie formovanie a výkonnosť vzdelávacieho systému, a následne aj hospodárstva, vážne dôsledky.

V snahe získať komplexnejšie, pravidelné a spoľahlivé informácie o realizácii celoživotného vzdelávania dospelých na Slovensku, ktoré sú nevyhnutné pre prípadnú korekciu a priebežnú

modernizáciu príslušného vzdelávacieho segmentu, Ministerstva školstva SR pristupuje k definovaniu súboru národných ukazovateľov pre monitorovanie plnenia cieľov v oblasti celoživotného vzdelávania ako rozvojového nástroja vedomostnej spoločnosti, kladúcej dôraz na priebežný rozvoj zručností a spôsobilostí jednotlivca

Cieľ štúdie

V súlade s uvedeným zámerom primárnym cieľom tejto štúdie je načrtnúť východiská pre tvorbu súboru národných indikátorov prakticky využiteľných na hodnotenie pokroku v dosahovaní cieľov v prioritnej oblasti celoživotného vzdelávania. Ich zmyslom je poskytnúť jednoduchú a jasnú informáciu o vybraných kľúčových aspektoch celoživotného vzdelávania.

Cieľom štúdie nie je vedecká ani komplexná analýza všetkých podmienok a faktorov vplývajúcich na celoživotné vzdelávanie, či hodnotenie ich potenciálu alebo dokonca samotnej politiky.

Štúdia je výsledkom projektu Academie Istropolitana Bratislava „Indikátory pre monitorovanie účasti dospelých populácie na celoživotnom vzdelávaní“, tematicky sa prísne drží rámca vymedzeného predmetom zákazky a obsahovo je kompatibilná s jej štruktúrou.

Štúdia má ambíciu iniciovať k navrhnutým indikátorom diskusiu a na základe relevantných odporúčaní účastníkov diskusie prikrôčiť k vypracovaniu finálnej, všeobecne akceptovanej a záväznej verzie súboru indikátorov.

Predloženému súboru indikátorov je potrebné venovať ďalšiu pozornosť, lebo spoľahlivé informácie o pokroku či latentných problémoch v oblasti celoživotného vzdelávania môže priniesť len pravidelné používanie vyváženého súboru indikátorov, ktorého silnou stránkou je kombinácia ustáleného „jadra“ s prípadnými ad hoc modulmi, či parciálnymi komponentmi, ktoré umožňujú pružne reagovať na aktuálne trendy a potreby. Ďalšou okolnosťou ovplyvňujúcou funkčnosť a efektívnosť daného súboru indikátorov je ich všeobecná akceptácia a praktická podpora zo strany všetkých zainteresovaných subjektov.

1. Analýza súčasného stavu účasti dospeljej populácie na celoživotnom vzdelávaní v Slovenskej republike na základe dostupných údajov

1. 1. Celková charakteristika vzdelanostnej štruktúry ekonomicky aktívneho obyvateľstva

Demografický vývoj Slovenskej republiky (ďalej len „SR“) vymedzuje základný rámec pre rozvoj a podporu ľudských zdrojov. Populácia, jej skladba a dynamika zmien na jednej strane určuje hranice výkonnosti krajiny, kým na strane druhej majú priamu väzbu na vývoj potenciálnej pracovnej sily (produktívny vek). Vekovú štruktúru obyvateľstva Slovenskej republiky môžeme charakterizovať ako nerovnomernú a ovplyvnenú postupujúcim starnutím populácie. Podľa prognózy Štatistického úradu SR (ďalej len „ŠÚ SR“) počet obyvateľov v produktívnom veku od roku 2007 klesá a podiel detí vo veku 0 -14 rokov sa v roku 2025 zníži zo súčasných 18% na 12%.

SR stojí v oblasti vzdelávania pred veľkými výzvami, napr. ako zabezpečiť dostatok kvalifikovanej pracovnej sily v produktívnom veku a úspešne čeliť dôsledkom starnutia populácie.

Charakteristickou črtou a silnou stránkou populácie SR je skutočnosť, že podstatná časť obyvateľov získala aspoň stredné vzdelanie a iba malá časť obyvateľov zostáva bez kvalifikácie. Podiel ekonomicky aktívnych obyvateľov, ktorí dosiahli iba základné vzdelanie alebo nemajú ukončenú ani základnú školu predstavuje 6,8%¹.

V súčasnosti má viac ako polovica ekonomicky aktívnej dospeljej populácie SR stredoškolské vzdelanie s maturitou (48,08 %) a približne sedmina vzdelanie terciálne² (15,9 %). Podľa údajov ŠÚ SR 34,11 % ekonomicky aktívneho obyvateľstva nanajvyš učňovské a stredoškolské vzdelanie bez maturity. U mladých ľudí (veková skupina 25-29 ročných) sú údaje o niečo priaznivejšie – stredoškolské vzdelanie s maturitou má takmer polovica osôb (48,2 %) a vysokoškolské vzdelanie 22,1 % osôb tejto vekovej skupiny.

V súvislosti s fenoménom starnutia, s predlžovaním veku odchodu do dôchodku a dlhším zotrúvaním na trhu práce je dôležité sledovať i kvalifikovanosť a kvalifikačnú štruktúru staršej populácie.

Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva vo veku 50-64 rokov je menej priaznivá v porovnaní s vekovou skupinou 25-39 rokov. V staršej vekovej skupine je výrazne vyššie zastúpenie osôb so základným a/alebo nižším vzdelaním a to 10,8% oproti 4,2% a tiež je nedostatočné zastúpenie osôb s terciárnym vzdelaním (17,6% oproti 18,1% . V tejto vekovej skupine obyvateľov prevládajú osoby vyučené bez maturity 38,8%). Táto skutočnosť sama o sebe by však nemusela byť nevyhnutne nevýhodou, keďže súčasný trh práce (minimálne v stabilizovanej etape mimo akútnej fázy ekonomických kríz) má jadra záujem o kvalifikovaných robotníkov a remeselníkov. Skutočným problémom je skôr väčšinou ich zastaralá kvalifikácia, keďže nástupom nových technológií sa zmenili aj požiadavky na jednotlivé profesie.

¹ Zdroj: ŠÚ VZPS /2008, vlastné výpočty

² ISCED 5, ISCED 6 metodiky klasifikácie ISCED

Ekonomicky aktívne obyvateľstvo (15+) podľa vzdelania

Vzdelanie	Spolu	
	Počet (v tis.)	%
Obyvateľstvo 15+ spolu	2717,0	100,00
Bez školského vzdelania	(0,5)	(0,0)
Základné vzdelanie	184,2	6,8
Učňovské bez maturity	863,4	31,8
Stredné bez maturity	63,5	2,3
Učňovské s maturitou	141,8	5,2
Úplné stredné všeobecné	113,5	4,2
Úplné stredné odborné	915,4	33,7
Vyššie odborné	21,9	0,8
Vysokoškolské 1. stupňa	29,4	1,1
Vysokoškolské 2. stupňa	376,8	13,9
Vysokoškolské 3. stupňa	6,5	0,2

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky, Výsledky výberového zisťovania pracovných síl, 3/2008

Vo vzdelanostnej štruktúre dospelaj populácie s ukončeným vzdelávacím procesom v SR prevláda počet osôb so stredným odborným vzdelaním s maturitou a stredné odborné (učňovské) bez maturity.

Podiel obyvateľstva s vysokoškolským vzdelaním z celkového počtu obyvateľov je v SR z hľadiska budúceho vývoja a perspektívnych potrieb na kvalifikovanú pracovnú silu stále nízky a môže prispieť k nižšej konkurenčnej sile našej ekonomiky.

Porovnateľné ukazovatele s krajinami EÚ za rok 2007³:

91,3% podiel obyvateľov so stredným vzdelaním v SR patrí medzi najvyššie v Európe. SR už v súčasnej dobe spĺňa jeden zo stanovených Lisabonských cieľov, požadujúci od ČS EÚ, aby do roku 2010 aspoň 85% mladej generácie vo veku do 22 nadobudlo stredné vzdelanie. Priemer EÚ v roku 2007 bol 78,10%.

Ďalším indikátorom pre monitorovanie celoživotného vzdelávania je predčasné ukončovanie školskej dochádzky, ktorý definuje Eurostat ako percento žiakov, ktorý predčasne opúšťajú školu. Referenčnou hodnotou EÚ pre r. 2010 je 10%.

SR so 7,2% spĺňa uvedenú referenčnú hodnotu s dostatočným odstupom od súčasného priemeru EÚ (14,8%), avšak od roku 2002 sme svedkami neželaného vývoja tohto ukazovateľa. Kým v roku 2002 bol počet žiakov predčasne opúšťajúcich školskú dochádzku v SR len 5,6%, v roku 2005 to bolo už 5,8%, v roku 2006 to bolo 6,4% a v roku 2007 až 7,2%. V tomto prípade už ide o určité varovanie vyžadujúce pozornosť a opatrenia proti možnému riziku väčšej sociálnej diferenciacii a vylúčeniu. Európska skúsenosť a čísla potvrdzujú, že dospelí s nízkym stupňom dosiahnutého vzdelania majú sedemnásobne nižšiu pravdepodobnosť zúčastňovať sa na ďalšom vzdelávaní a odbornej príprave ako tí s vysokým stupňom dosiahnutého vzdelania, čo má priamy dopad na ich zamestnateľnosť a sociálno-ekonomický status.

³ Podľa kritérií hodnotenia pokroku, Eurostat,

Ako sme uviedli už v úvode, SR podľa metodiky Eurostatu pre VZPS výrazne zaostáva za priemerom EÚ v účasti dospelých vo veku 25-64 rokov na ďalšom vzdelávaní. Vzhľadom na predlžujúcu sa vekovú hranicu odchodu do starobného dôchodku a starnutie populácie, je ďalšie vzdelávanie dospelých ako súčasť celoživotného vzdelávania kľúčovým faktorom rozvoja slovenskej spoločnosti. Štatistika Eurostatu za rok 2007 udáva pre SR údaj 3,9% účasti dospelých (25-64 ročných) na akomkoľvek vzdelávaní v posledných 4 týždňoch pred zisťovaním, pričom cieľ, ktorý má EÚ dosiahnuť v roku 2010, je 12,5 %.

1.2. Účasť dospelých na celoživotnom vzdelávaní podľa dostupných údajov

Definície základných pojmov⁴

Celoživotné vzdelávanie - Európska komisia definuje celoživotné vzdelávanie ako cieleňú nepretržitú vzdelávaciu činnosť, ktorej účelom je zlepšovať vedomosti, zručnosti a kompetencie (Memorandum o celoživotnom vzdelávaní, Konzultačný proces, Bratislava 2001). Celoživotné vzdelávanie tvoria formálne, neformálne vzdelávanie a informálne učenie.

Formálne vzdelávanie („*formal learning*“) je zámernou činnosťou a uskutočňuje sa organizovane a štruktúrovane (vzhľadom na miesto, ciele, čas a prostriedky). Vzťahuje sa k inštitúciám určeným na vzdelávanie a odbornú prípravu. Vedie k udeleniu oficiálne uznávaných dokladov a nadobudnutiu kvalifikácie.

Neformálne vzdelávanie („*non-formal learning*“) prebieha popri hlavných prúdoch vzdelávania a odbornej prípravy a zvyčajne nie je ukončené vydaním oficiálnych dokladov. Neformálne vzdelávanie sa môže uskutočňovať na pracovisku, v rámci aktivít občianskych združení a organizácií. Môže byť uskutočňované aj prostredníctvom organizácií, ktoré boli vytvorené na doplnenie formálnych systémov vzdelávania.

Informálne učenie („*informal learning*“) je prirodzenou súčasťou každodenného života. Na rozdiel od formálneho a neformálneho vzdelávania sa nemusí byť zámerné. Dokonca si ho vzdelávajúci sa ani nemusia uvedomovať a nemusia ani rozpoznať, ako prispieva k ich vedomostiam a zručnostiam.

Definícia vzdelávania dospelých⁵

Hoci sa celoživotné vzdelávanie týka všetkých foriem a stupňov vzdelávania „*od kolisky po hrob*“, predmetom špecifického záujmu je oblasť vzdelávania dospelých, ktorá nadobúda mimoriadny význam najmä v kontexte rozvoja vedomostnej spoločnosti a sprievodných znakov prechodu k postindustriálnej a postmodernej spoločnosti, akými sú o.i. už spomínané

⁴ Zdroj: Memorandum o celoživotnom vzdelávaní, 2000

⁵ Matulčík, J.: Témotvorné pojmy. In: Teória výchovy a vzdelávania dospelých v zahraničí. Bratislava, 2004.

starnutie populácie, predlžovanie veku formálneho vzdelávania, výrazné a rýchle technologické zmeny, zmeny na trhu práce vyjadrené v novej politike flexiistoty.

Z tohto dôvodu nie je prekvapujúca ani rôznosť názorov na problematiku časového vymedzenia dospelosti. Hoci ide o otázku patriacu do výlučnej zodpovednosti jednotlivých krajín, prijaté rozhodnutia majú z medzinárodného hľadiska zásadný dopad na kvalitu a porovnateľnosť štatistických údajov.

Pravidelné zisťovania Eurostatu týkajúce sa celoživotného vzdelávania dospelých (menovite VZPS, AES - novozavádzaný systém štatistických zisťovaní zameraný na vzdelávanie dospelých, CVTS – štatistické zisťovanie v oblasti odborného vzdelávania) - pracujú s populáciou vymedzenou vekom 25-64 rokov. S inou vekovou skupinou pracujú zväčša ad hoc moduly, napr. ad hoc modul VZPS z r. 2003 o celoživotnom vzdelávaní pracoval so širšou vekovou skupinou 15 rokov a vyššie.

Existuje niekoľko podstatných dôvodov s vážnymi implikáciami pre politiku vzdelávania, ktoré hovoria v prospech širšie vymedzenej vekovej skupiny s dolným prahom 15 rokov, akými sú napr.

- stále vysoký podiel mladých ľudí predčasne končiacich školskú dochádzku: táto skupina by bola v období rokov 15-25 vylúčená zo štatistík o celoživotnom vzdelávaní
- preukázaná silná súvzťažnosť a podmienenosť ďalšej účasti na celoživotnom vzdelávaní a dosiahnutým stupňom vzdelania: dospelí s nízkym stupňom vzdelania majú sedemnásobne vyššiu pravdepodobnosť zúčastňovať sa na ďalšom vzdelávaní a odbornej príprave
- dopad sociálno-ekonomického postavenia na šance na účasť v ďalšom vzdelávaní a neskoršej odbornej príprave: zvlášť podstatné v prípade mladých ľudí predčasne končiacich školskú dochádzku patriacich k etnickým menšinám a migrantom

Rozdielnym legislatívnym vymedzením dospelosti v jednotlivých krajinách vznikol problém definovania dospelosti, resp. dospelého človeka ako účastníka vzdelávania. V slovenských podmienkach ako o „prahoch“ dospelosti hovoríme minimálne o dvoch vekových hraniciach:

- a) dosiahnutie 15. roku života a nadobudnutie niektorých základných občianskych práv symbolizované prevzatím identifikačnej karty.
- b) dosiahnutie 18. roku života, vnímané ako dosiahnutie hranice dospelosti a zrelosti, vo verejnosti často spojené s úspešným zložením skúšky dospelosti – maturity.

Medzinárodná štandardná klasifikácia vzdelávania (International Standard Classification of Education) prijatá UNESCO-m v roku 1978 pre účely zjednotenia štatistického spracovania údajov o vzdelávaní v jednotlivých krajinách vymedzuje dospelosť pätnástym rokom veku.

Zhodnotiac riziko straty časti informácií dôležitých pre ďalšie formovanie vzdelávacej politiky, ako aj ďalšie dôvody, navrhujeme pre účely tejto štúdie a pre návrh sady národných ukazovateľov na monitorovanie účasti dospelých populácie na celoživotnom vzdelávaní vychádzať z nasledovnej definície:

Za osoby zaradené do systému vzdelávania dospelých považujeme osoby, ktoré dovŕšili pätnásť rokov svojho veku a súčasne sa sústavné nepripravujú na svoje budúce povolanie vo formálnom systéme vzdelávania v dennej forme štúdia.

Zdôvodnenie:

Uvedené vymedzenie je pre SR výhodné, keďže má logickú väzbu na právny rámec 10 ročnej povinnej školskej dochádzky., keďže žiaci povinnú školskú dochádzku začínajú v šiestom roku veku a ukončia najneskôr v 16. roku veku alebo v 15. roku veku v závislosti od dátumu narodenie a začatia školskej dochádzky.

Podľa Zákonníka práce spôsobilosť fyzickej osoby mať v pracovnoprávných vzťahoch práva a povinnosti ako zamestnanec a spôsobilosť vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať tieto práva a brať na seba tieto povinnosti vzniká, ak ďalej nie je ustanovené inak, dňom, keď fyzická osoba dovŕši 15 rokov veku; zamestnávateľ však nesmie dohodnúť ako deň nástupu do práce deň, ktorý by predchádzal dňu, keď fyzická osoba skončí povinnú školskú dochádzku.

Tí, ktorí po ukončení povinnej školskej dochádzky nepokračujú ďalej v štúdiu a nepripravujú sa ďalej na svoje budúce povolanie v dennej forme štúdia na strednej škole, zaraďujú sa do pracovného pomeru alebo na úrady práce, sociálnych vecí a rodiny. Ich prípadné ďalšie vzdelávanie (napr. v podniku, druhošancové vzdelávanie, vzdelávanie zabezpečené pre osobitné kategórie občanov úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny a pod.) je súčasťou systému vzdelávania dospelých.

Účasť dospelých na celoživotnom vzdelávaní

V zmysle Hamburskej deklarácie o vzdelávaní dospelých (UNESCO, 1997) má každá krajina povinnosť pravidelne poskytovať UNESCO ukazovatele o celej škále vzdelávania dospelých a účasti v tomto vzdelávaní. SR nemá spracovanú jednotnú metodiku evidencie účasti dospelých na vzdelávaní. Nie je zjednotený ani minimálny súbor základných údajov o vzdelávaní dospelých na národnej úrovni. Z tohto dôvodu SR napr. nemohla v r. 2007 poskytnúť UNESCO požadované relevantné údaje do monitorovacej správy o účasti dospelých na vzdelávaní (Národná správa o stave vzdelávania dospelých v Slovenskej republike).

Problémom bolo získať údaje od jednotlivých rezortov o účasti dospelých na vzdelávaní v ich rezortnej príslušnosti nehovoriac o ich členení podľa veku, rodu, dosiahnutého stupňa vzdelania, regiónu a druhu vzdelávania. Ústredné orgány štátnej správy dôvodili, že žiadne opatrenie, medzirezortná dohoda alebo právny predpis im neukladá povinnosť monitorovať účasť dospelých na vzdelávaní v požadovanom členení.

Účasť dospelých vo formálnom subsysteme vzdelávania formou externého štúdia

Štatistické údaje o počte dospelých, ktorí sa vzdelávajú vo formálnom subsysteme vzdelávania formou externého štúdia spracúva Ústav informácií a prognóz školstva, ktorý je priamo riadenou organizáciou Ministerstva školstva SR.

SR k 28. februáru 2007 registrovala spolu 33 vysokých škôl; z toho 20 verejných, 10 súkromných a 3 štátne vysoké školy. V sledovanom období na uvedených VŠ študoval

v externej forme štúdia, ktorá viedla k získaniu stupňa vzdelania, nasledovný počet dospelých:

Vzdelávanie dospelých v externej forme štúdia na vysokých školách

Počet externých študentov	Rok										
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Spolu	18040	23590	29240	33073	38980	39042	45192	53018	63160	76120	78283
z toho ženy	10681	14224	17355	20031	23246	23618	27974	34529	42722	51620	54790

Zdroj: Separát štatistickej ročenky školstva SR 1997 – 2007. Ústav informácií a prognóz školstva, Bratislava 1997 - 2007

Účasť dospelých na formálnom vzdelávaní má zvyšujúcu tendenciu. Môže to byť dôsledkom širokej ponuky a dostupnosti vo forme pomerne veľkého počtu vysokých škôl na území SR, ale aj uvedomenia si perspektívy lepšej šance a pozície vysokoškolsky vzdelaných ľudí na trhu práce. K dispozícii sú len absolútne čísla bez zisťovania vekovej skupiny, rodu prípadne financovania účasti dospelých v externej forme štúdia na vysokých školách.

Na vzdelávaní dospelých značnou mierou participujú aj stredné školy. Poskytujú druhú šancu pre tých, ktorí nemohli z určitých dôvodov získať vzdelanie alebo kvalifikáciu počas školského vzdelávania. Stredné všeobecné vzdelanie je možné nadobudnúť štúdiom popri zamestnaní na gymnáziách. Možnosť získania stredného odborného vzdelanie pre dospelých je na stredných odborných školách, stredných odborných učilištiach. Taktiež stredné školy organizujú nadstavbové štúdium, ktoré končí maturitnou skúškou a pomaturitné štúdium, ktoré poskytuje vyššie odborné vzdelanie.

Vzdelávanie dospelých v štúdiu popri zamestnaní (externé štúdium) na stredných školách

Počet externých študentov	rok							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
spolu	15 305	12 761	13 692	12 920	13 632	14 095	12 607	11 651
z toho ženy	8 500	7 441	7 860	8 079	8 495	8 064	6 990	6 676

Zdroj: Ústav informácií a prognóz školstva, 1999-2006

Účasť dospelých na externej forme štúdia na stredných školách pre získanie výučného listu alebo maturitnej skúšky má klesajúcu tendenciu. Zrejme nízkokvalifikované osoby, ktoré dosiahli v rámci školskej dochádzky iba základné vzdelanie, sú z formálneho vzdelávania vylúčené. Bariéry nie sú zisťované a analyzované. Popri tom je nutné vytvoriť mechanizmy pre ich návrat do vzdelávacieho procesu.

Účasť dospelých v neformálnom subsystéme vzdelávania

Vzdelávanie dospelých v SR sa najviac realizuje v neformálnom subsystéme vzdelávania podľa zákona o ďalšom vzdelávaní. Neformálne vzdelávanie vyniká svojou schopnosťou okamžite reagovať na nové vzdelávacie potreby, na inovácie a zavádzanie nových technológií tvorbou programov vzdelávania „šitých na mieru. V neformálnom subsystéme vzdelávania uskutočňujú vzdelávacie aktivity pre dospelých rôzne vzdelávacie inštitúcie, školy,

vzdelávacie zariadenia podnikov, priamo riadené inštitúcie v rezortoch, súkromné vzdelávacie inštitúcie a iné. Pri súčasnom zachovaní rovnocennosti všetkých typov inštitúcií plní doplnkovú, resp. náhradnú alebo aj špecializačnú funkciu tretí sektor, najmä v odboroch, kde nie sú aktívne štátne a súkromné vzdelávacie inštitúcie.

Vzdelávacie inštitúcie majú povinnosť poskytovať štatistické informácie o uskutočňovaní vzdelávacích aktivít orgánu vykonávajúcemu a zabezpečujúcemu spracovanie údajov štatistického zisťovania, túto povinnosť však všetky neplnia. Aj napriek tomu, že v Slovenskej republike približne 1200 vzdelávacích inštitúcií má akreditované vzdelávacie programy (rok 2007), štatistické informácie o svojej činnosti poskytuje ročne približne 500 vzdelávacích inštitúcií.

Od roku 1997 Ústav informácií a prognóz školstva zabezpečuje zber a spracovanie základných údajov o inštitúciách poskytujúcich ďalšie vzdelávanie v SR. Zisťovanie sa realizuje v súlade so zákonom č. 386/1997 Z. z. o ďalšom vzdelávaní a v súlade so zákonom č. 540/2001 Z. z. o štátnej štatistike v znení neskorších predpisov, ktorým je vyhlasovaný Program štátnych štatistických zisťovaní na aktuálne obdobie.

Predmetom štatistického zisťovania sú údaje o základných charakteristikách vzdelávacej organizácie (typ vzdelávacej organizácie, právna forma, región, v ktorom pôsobí), o zamestnancoch zabezpečujúcich proces vzdelávania (ich počet, vzdelanie, interný – externý zamestnanec, lektor), o zdrojoch financovania a základné ukazovatele o jednotlivých vzdelávacích aktivitách a počte účastníkov a absolventov.

Z hľadiska charakteru zisťovania ide o štátne štatistické zisťovanie, ktoré prebieha ročne; zbierajú sa údaje podľa stavu ku koncu kalendárneho roku. Nástrojom zberu údajov je výkaz Dalv (MŠ SR) 1-01 o ďalšom vzdelávaní.

Zostavenie databázy vzdelávacích inštitúcií sa uskutočňuje z obchodného registra – do zisťovania sú zahrnuté organizácie, ktoré majú predmete činnosti tzv. ostatné vzdelávanie. Výkazy týmto inštitúciám sú distribuované poštou.

Vážnym problémom tohto štatistického zisťovania je tvorba databázy vzdelávacích inštitúcií na jednej strane a neplnenie si vykazovacej povinnosti veľkého počtu spravodajských jednotiek na strane druhej.

Problémom je aj samotný výber organizácií a subjektov poskytujúcich neformálne vzdelávanie; pomerne veľký počet zásielok sa vracia ako nedoručiteľných (organizácia zanikla, adresát neznámy), čo by mohlo signalizovať problémy v aktualizácii údajov v obchodnom registri; v predmete činnosti si vzdelávanie uvádza veľký počet organizácií, ktoré ho reálne vôbec nevykonávajú.

Ďalším problémom tohto zisťovania je prekryvanie sa v niektorých ukazovateľoch s inými rezortnými štatistickými výkazmi, ktorými sa zabezpečuje zber a spracovanie údajov o školách a školských zariadeniach pre potreby rezortu školstva. Školy a školské zariadenia nie sú zahrnuté do zisťovania údajov o ďalšom vzdelávaní.

V nasledujúcej tabuľke uvádzame podiel vzdelávaných dospelých podľa vekovej štruktúry za roky 2002-2006 podľa štatistických výstupov, ktoré poskytlo 458 štatistických jednotiek (vzdelávacích inštitúcií).

Podiel vzdelávaných dospelých v percentách

Podiel vzdelávaných dospelých v % podľa vekovej štruktúry	rok				
	2002	2003	2004	2005	2006
od 15 do 19 rokov	14,03	13,81	14,87	11,50	10,55
od 20 do 24 rokov	13,88	13,82	14,64	12,49	11,20
od 25 do 29 rokov	16,01	16,42	15,87	14,31	14,95
od 30 do 34 rokov	16,13	15,45	15,80	15,33	17,03
od 35 do 39 rokov	15,40	16,10	15,55	15,00	15,75
od 40 do 49 rokov	16,28	15,36	14,05	18,56	19,07
od 50 do 59 rokov	7,06	7,79	7,99	11,84	9,93
60 a viac rokov	1,21	1,25	1,23	0,96	1,51

Zdroj: Ústav informácií a prognóz školstva, 2008

Starší ľudia 50 plus sa menej zapájajú do ďalšieho vzdelávania a to napriek tomu, že v podiele ekonomicky aktívneho obyvateľstva dosahujú najviac stredné vzdelanie bez maturity.

Medzi osobitnú cieľovú skupinu, pre ktorú vysoké školy organizujú a realizujú vzdelávacie programy formou záujmového vzdelávania, sú starší ľudia – seniori. Pri vysokých školách sú zriadené tzv. Univerzity tretieho veku, ktoré vytvárajú základňu pre uspokojovanie vzdelávacích potrieb občanov v postproduktívnom veku. Na vysokoškolskej úrovni sprístupňuje poznatky z rôznych vedeckých disciplín, ktoré študujúci využívajú pre svoj osobný rozvoj a súčasne v prospech celej spoločnosti. Štúdium na Univerzite tretieho veku je chápané ako neprofesijné a záujmové, jeho ukončenie nevedie k získaniu žiadnej, ani vysokoškolskej kvalifikácie.

Vzdelávanie seniorov na Univerzitách tretieho veku

Počet osôb študujúcich na UTV	Rok									
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Spolu	*	2 268	2 584	2 964	3 119	3 581	4 154	4 525	5 274	6 033
z toho ženy	*	1 728	2 231	2 322	2 542	3 018	3 202	3 808	4 785	5 244

Zdroj: Separát štatistickej ročenky školstva SR 1999 – 2007. Ústav informácií a prognóz školstva, Bratislava 1999 - 2007

Pozn.* Štatistické údaje boli sledované len od roku 1999

Záujem o uvedený druh štúdia sa zvyšuje. Význam tohto záujmového vzdelávania spočíva predovšetkým v tom, že ponúka občanom „tretieho veku“ kvalitné využitie voľného času, pozitívne sociálne zaradenie, udržiavanie duševnej a fyzickej rovnováhy, čo prispieva k navráteniu pocitu plne prežívaného života, k rozširovaniu obzoru, zvyšovaniu vedomostí a získavaniu aktuálnych informácií z oblasti vedy a techniky.

Zhrnutie:

Z hľadiska rozvoja ekonomiky a hospodárstva založenej na vedomostiach je miera zapojenia dospelaj populácie do celoživotného vzdelávania dôležitým faktorom. Je nutné zabezpečiť zapojenie vzdelávacích inštitúcií do zisťovania/monitorovania účasti dospelých na ich celoživotnom vzdelávaní a hlavne na ich neformálnom vzdelávaní. Štatistické zisťovanie

údajov však nie je postačujúce. Je potrebné zabezpečiť analýzu získaných údajov, zistiť príčiny účasti/neúčasti na neformálnom vzdelávaní, odstrániť bariéry v neformálnom vzdelávaní, prijať opatrenia na odstránenie bariér v neformálnom vzdelávaní a nastaviť poradenské nástroje pre lepšiu orientáciu v možnostiach neformálneho vzdelávania.

Skutočnosť, že SR zaostáva v oblasti neformálneho vzdelávania má významný vplyv na fungovanie trhu práce a zamestnanosť. Práve neformálne vzdelávanie s jeho flexibilitou k potrebám trhu práce môže byť súčasťou riešenia tohto problému.

2. Dokumenty a benčmarky EÚ na hodnotenie dosiahnutých cieľov v celožitovnom vzdelávaní dospeléj populácie a relevantných dokumentov a ukazovateľov na národnej úrovni

2.1. Strategické dokumenty EÚ

Lisabonská stratégia – v Lisabone v marci 2000 bol pre Európsku úniu stanovený nový strategický cieľ pre ďalšie desaťročie – vybudovať najkonkurencieschopnejšiu a najdynamickejšiu sa rozvíjajúcu ekonomiku založenú na vedomostiach, s väčšou sociálnou súdržnosťou a s vyššou mierou zamestnanosti. Hlavné ciele v oblasti vzdelávania smerujú k zvýšeniu kvality ľudského potenciálu a sú úzko prepojené s cieľmi v oblasti zamestnanosti a sociálnej inklúzie.

Hodnotiaca správa k realizácii Lisabonskej stratégie (2004) analyzuje a vymedzuje dôvody, prečo sa nedarí tento cieľ dosiahnuť. Konštatuje, že aby sa zvýšil životný štandard v EÚ, musí byť rast zamestnanosti a produktivity urýchlený reformnými politikami. Stratégie celožitovného vzdelávania v jednotlivých krajinách musia stanoviť také ciele, aby mohli čeliť rýchlym zmenám v technológiách, zvyšovať účasť na trhu práce, znižovať nezamestnanosť a umožniť ľuďom byť na pracovnom trhu dlhšie. Zvyšovanie účasti na ďalšom vzdelávaní by sa malo týkať všetkých vekových skupín, hlavne starších pracovníkov a ľudí s nízkou kvalifikáciou.

V marci 2005 bola Lisabonská stratégia prehodnotená a ako hlavná priorita bola stanovená rast a zamestnanosť. Dôraz je kladený na vedomosti, inovácie a optimalizáciu ľudského kapitálu. Za jednu z najdôležitejších podmienok úspešnej realizácie stratégie bolo označené celožitovné vzdelávanie, ktoré sa má stať príležitosťou pre všetkých. Zvláštnu pozornosť treba venovať tomu, aby prístup k celožitovnému vzdelávaniu mali pracujúci s nízkou kvalifikáciou a zamestnanci malých a stredných podnikov. K dostupnosti k celožitovnému vzdelávaniu majú prispieť aj organizácia pracovnej doby, poradenstvo a nové formy participácie na nákladoch vzdelávania.

Európska Rada v júni 2005 schválila **Integrované usmernenia pre rast a zamestnanosť pre obdobie 2005-2008**⁶ ako reakciu na oneskorenie plnenia cieľov Lisabonskej stratégie. Hlavné usmernenia hospodárskej politiky sú zamerané na tri dimenzie stratégie a to: ekonomickú, sociálnu a environmentálnu.

Realizácia systému celožitovného vzdelávania je najzreteľnejšie vyjadrená v opatreniach týkajúcich sa politiky zamestnanosti. Zvýšiť a zlepšiť investície do ľudského kapitálu, prispôbiť systémy vzdelávania a odbornej prípravy novým kvalifikačným požiadavkám – to sú ciele súvisiace s fungovaním systému celožitovného vzdelávania, ktoré by malo uľahčiť prístup všetkých ku vzdelávaniu a odbornej príprave.

Európska Rada v marci 2007 potvrdila platnosť Integrovaných usmernení pre rast a zamestnanosť pre ďalšie obdobie a schválila prioritné opatrenia a to:

- a) väčšie investície do vedomostí a inovácií,
- b) využitie potenciálu podnikov,
- c) zvyšovanie pracovných príležitostí pre prioritné skupiny.

⁶ Zdroj: Rada EÚ: Európska Rada v Bruseli 16.-17.6.2005, Závery predsedníctva

V rámci priority a) sa uvádza, že vzdelávanie a odborná príprava je rozhodujúcim faktorom pre rozvoj potenciálu EÚ z hľadiska konkurencieschopnosti a sociálnej súdržnosti. Stratégia celoživotného vzdelávania má všetkým občanom poskytnúť potrebné kompetencie a kvalifikácie.

V spoločnej správe Rady a Komisie za rok 2006 o pokroku v rámci pracovného programu „**Vzdelávanie a odborná príprava 2010**“⁷ sa opätovne zdôrazňuje dvojité úloha systémov vzdelávania a odbornej prípravy – sociálna a hospodárska. Vzdelávanie a odborná príprava sú určujúcimi faktormi pre potenciál excelentnosti, inovácie a konkurencieschopnosti každej krajiny. Všetci občania by mali nadobúdať a neustále si obnovovať vedomosti, zručnosti a schopnosti prostredníctvom celoživotného vzdelávania a musia sa zohľadňovať osobitné potreby tých, ktorým hrozí sociálne vylúčenie. Prispeje to k zvýšeniu zamestnanosti a hospodárskeho rastu a zároveň sa zabezpečí sociálna súdržnosť.

Európa čelí nesmiernym sociálno-ekonomickým a demografickým problémom, ktoré prináša starnutie obyvateľstva, vysoký počet dospelých s nízkou kvalifikáciou, vysoká miera nezamestnanosti mládeže atď. Zároveň rastie potreba lepších schopností a kvalifikácie na trhu práce. Tieto problémy treba riešiť, aby sa zlepšila dlhodobá udržateľnosť európskych sociálnych systémov. Súčasťou ich riešenia je aj vzdelávanie a odborná príprava. Je nutné, aby sa všetci občania v priebehu svojho života získavali a doplňovali svoje vedomosti, spôsobilosti.

V záveroch Rada o.i. zdôrazňuje, že členské štáty (ďalej len „ČŠ“) by mali zaručiť, aby vnútroštátne politiky aktívne prispeli k dosiahnutiu referenčných ukazovateľov a cieľov pracovného programu Vzdelávanie a odborná príprava 2010. Vnútroštátne ciele a ukazovatele by sa mali ďalej rozvíjať s ohľadom na tieto európske referenčné údaje. Ďalej by mali zaručiť, aby sa zlepšilo hodnotenie politik s cieľom umožniť lepšie sledovanie pokroku a vytvoriť kultúru hodnotenia a zároveň v plnej miere využívať výsledky výskumov. Preto je nevyhnuté vytvoriť kvalitné štatistické nástroje a infraštruktúry.

Akčný plán pre vzdelávanie dospelých⁸ z r. 2007 stanovuje pre nadchádzajúce obdobie nasledovné úlohy a oblasti činnosti:

- a) uskutočniť v členských štátoch analýzu účinkov reforiem vo všetkých odvetviach vzdelávania a odbornej prípravy na vzdelávanie dospelých;
- b) zlepšiť kvalitu opatrení v odvetví vzdelávania dospelých;
- c) dať dospelým viac možností dosiahnuť kvalifikáciu aspoň o jednu úroveň vyššiu ako doteraz;
- d) urýchliť proces posudzovania spôsobilostí a sociálnych schopností, validovať ich a uznať ich v rámci výsledkov vzdelávania;
- e) zlepšiť monitorovanie vzdelávania dospelých.

Komisia ďalej konštatuje, že neschopnosť jasne preukázať prínos a výhody vzdelávania dospelých je jednou zo zásadných slabých stránok tohto odvetvia. Objektívne argumenty a overiteľné fakty sa nezaobídu bez pravidelných a porovnateľných údajov. Pre potreby priebežnej aktualizácie odvetvia sa vyžaduje aspoň minimálny súbor základných údajov, na zostavení ktorých pracuje Stála pracovná skupina pre ukazovatele a referenčné hodnoty

⁷ Zdroj: Úradný vestník EÚ (2006/C 79/01)

⁸ Zdroj: KOM (2007) 558 v konečnom znení, Brusel 27.9.2007

s cieľom zefektívniť a uľahčiť pravidelné monitorovanie vzdelávania dospelých. Súčasťou jej mandátu je i vypracovanie slovníka spoločnej terminológie, čo dokumentuje súčasnú variabilitu a rôznorodosť odvetvia.

V správe Rady a Komisie o pokroku vo vykonávaní pracovného programu „**Poskytovanie celoživotného vzdelávania pre znalosti, tvorivosť a inováciu**“ za rok 2008 je konštatované, že hoci Európa dosiahla vo viacerých oblastiach pokrok, problémov vyžadujúcich riešenie v odvetví zostáva dosť. Najväčším problémom stratégií celoživotného vzdelávania je ich vykonávanie a ich prepojenie na politické opatrenia. Nízka účasť starších a nízkokvalifikovaných pracovníkov na celoživotnom vzdelávaní je osobitným problémom hlavne tam, kde je miera účasti nízka pre celú populáciu. Demografické trendy a trendy pracovného trhu povedú k zvýšenému dopytu po vyššej úrovni zručností a poklesu príležitostí pre ľudí s nižšou úrovňou zručností. Výzvou zostáva aj zvýšenie investícií do vzdelávania. V správe sa odporúča ďalej rozvinúť národné ciele a ukazovatele, ktoré by mali zohľadňovať európske ciele a referenčné hodnoty. Politika a prax by mali byť založené na využívaní získaných poznatkov a ich hodnotení. Kľúčové úlohy vzdelávania a odbornej prípravy musia byť úzko spojené s budúcim rozvojom lisabonského procesu.

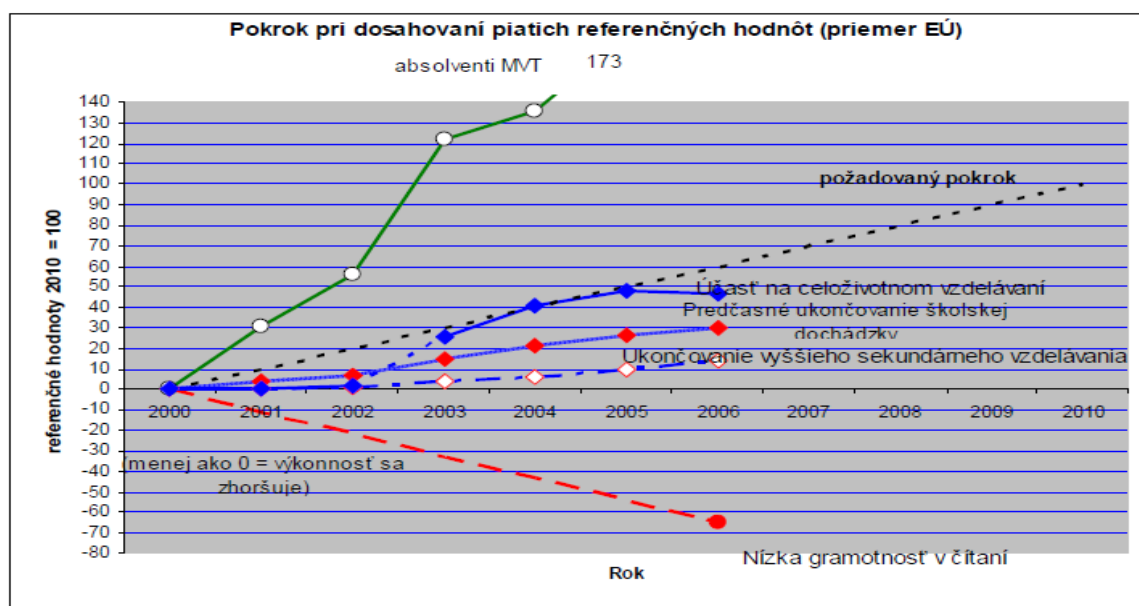
Ukazovatele a referenčné hodnoty na monitorovanie pokroku pri dosahovaní lisabonských cieľov v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy (EÚ benchmarky):

Rada EÚ pre vzdelávanie, mládež a kultúru schválila v roku 2003 nasledovný súbor 5 referenčných hodnôt (kritérií hodnotenia pokroku) pre oblasť vzdelávania, pričom už schválený benchmark o medziročnom zvyšovaní investícií do ľudských zdrojov zostal v platnosti:

- percento žiakov, ktorí predčasne opúšťajú školu, nepresiahne v roku 2010 hranicu 10%,
- celkový počet absolventov z matematických, prírodovedných a technických študijných odborov by mal narásť v celej EÚ do roku 2010 o najmenej 15%, pričom súčasne by sa mala vyrovnáť existujúca rodová nerovnováha,
- aspoň 85% 22 ročných občanov EÚ by malo do roku 2010 nadobudnúť stredné vzdelanie,
- do roku 2010 by sa v porovnaní s rokom 2000 malo minimálne o 20% znížiť percento 15-ročných žiakov dosahujúcich nízke výsledky v čítaní ,
- do roku 2010 by mala byť priemerná účasť dospelaj pracujúcej populácie (veková skupina 25-64 roční) na celoživotnom vzdelávaní v EÚ aspoň 12,5%.

Uvedené hodnoty majú byť dosiahnuté do roku 2010. SR nemá problém s plnením len dvoch ukazovateľov: a to v počte mladých predčasne opúšťajúcich školu, ktorý je dlhodobo pod úrovňou 10% a podielom 91,3% vysoko prevyšujeme priemer EÚ v počte 20-24 ročných so stredným vzdelaním.

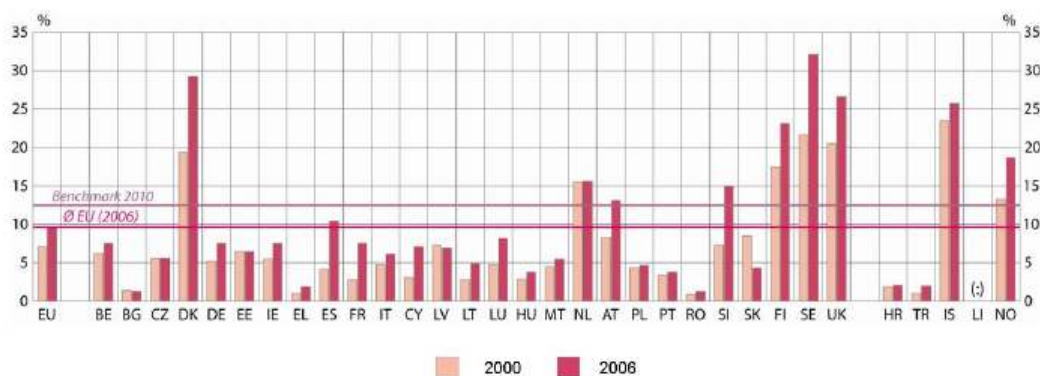
PREHLAD POKROKU DOSIAHNUTÉHO V PIATICH REFERENČNÝCH OBLASTIACH

SR ako jediný členský štát EÚ zaznamenala v uplynulých rokoch významný pokles miery zapojenia dospeléj populácie do celoživotného vzdelávania. Štatistika Eurostatu na základe VZPS za rok 2007 udáva pre SR 3,9% účasť dospelých na akomkoľvek vzdelávaní. V ostatných benchmarkoch nedosahujeme priemer EÚ.

ÚČASŤ NA CELOŽIVOTNOM VZDELÁVANÍ

Percentuálny podiel obyvateľov vo veku 25 – 64 rokov, ktorí sa zúčastňovali na vzdelávaní a odbornej príprave štyri týždne pred prieskumom, 2000 – 2006

PREHEAD POKROKU DOSIAHNUTÉHO V PIATICH REFERENČNÝCH OBLASTIACH
Prehľad troch referenčných hodnôt na úrovni školy

Situácia (za posledný rok, ktorý je k dispozícii) a pokrok dosiahnutý od roku 2000	Nízka gramotnosť v čítaní (OECD/PISA) (15-roční, %)	Predčasné ukončovanie školskej dochádzky (Eurostat/LFS) (18 – 24, %)	Ukončenie vyššieho sekundárneho vzdelávania (Eurostat/LFS) (20 – 24, %)
Priemer EÚ 2006	24,1	15,3	77,8
Priemer EÚ 2000	21,3	17,6	76,6
Zdroj:	OECD (PISA)	Eurostat (LFS)	Eurostat (LFS)
Belgicko	0	0	0
Bulharsko	-	+	++
Česká republika	-	0	0
Dánsko	++	+	++
Nemecko	++	+	-
Estónsko	/	+	++
Írsko	0	++	++
Grécko	-	+	++
Španielsko	-	-	-
Francúzsko	-	+	0
Taliansko	-	++	++
Cyprus	: ⁴³	++	++
Lotyšsko	++	+	++
Litva	/	++	++
Luxembursko	0	-	-
Maďarsko	++	+	0
Malta	:	++	++
Holandsko	-	++	++
Rakúsko	-	+	0
Poľsko	++	+	++
Portugalsko	++	+	++
Rumunsko	-	++	+
Slovinsko	/	(++)	++
Slovensko	-	-	-
Fínsko	++	+	-
Švédsko	-	-	+
Spojené kráľovstvo	/	++	+
Chorvátsko	:	++	++
Turecko	++	++	++
Island	-	+	++
Nórsko	-	++	-

Výkonnosť dnes (najnovšie údaje)

Tmavá/zelená	Nad priemerom EÚ
Svetlá/ružová	Pod priemerom EÚ
Biela	Žiadne údaje

Porovnanie s rokom 2000

++ výraznejšie zlepšenie v porovnaní s priemerom EÚ

+ zlepšenie, ale nižšie ako priemer EÚ

0 menej ako 1 % číselnej hodnoty alebo v prípade nízkej gramotnosti v čítaní malá pravdepodobnosť výraznejšej zmeny

- zhoršovanie

() neporovnateľné alebo nespoľahlivé výsledky

: chýbajúce údaje

/ žiadna časová nadväznosť

V prípade nízkej gramotnosti sa porovnanie vykonalo za obdobie 2003 – 06 pre LU, NL, SK, TR. Ďalšie podrobnosti pozri v poznámka k tabuľkám pre jednotlivé oblasti referenčných hodnôt.

Politiky v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy tvoria dôležitú časť Lisabonskej stratégie EÚ. S cieľom prispieť k Lisabonskej stratégii prijali ministri školstva spoločné ciele na zlepšenie systémov vzdelávania a odbornej prípravy a pracovný program na dosiahnutie týchto cieľov, známy ako program Vzdelávanie a odborná príprava 2010. Implementuje sa prostredníctvom otvorenej metódy koordinácie, pričom ukazovatele a referenčné hodnoty hrajú dôležitú monitorovaciu úlohu a podporujú výmenu skúseností a osvedčených postupov.

Týmto spôsobom bol vyvinutý komplexný súbor ukazovateľov a referenčných hodnôt pre monitorovanie pokroku v dosahovaní lisabonských cieľov v oblasti vzdelávania.

Ukazovatele a referenčné kritériá používané na monitorovanie pokroku pri dosahovaní lisabonských cieľov v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy (2003-2006)⁹ (Ukazovatele na meranie piatich vzdelávacích referenčných kritérií sú uvedené tučným písmom)

1. vek učiteľov (%učiteľov vo veku viac ako 50 rokov na základných a stredných školách);
2. počet mladých ľudí;
3. pomer žiakov a učiteľov;
4. **ukončené vyššie stredoškolské vzdelanie;**
5. **% študentov, ktorí dosahujú slabé výsledky v porozumení písanému textu (PISA);**
6. výkonnosť 15-ročných v porozumení písanému textu (PISA);
7. výkonnosť 15-ročných v porozumení matematike (PISA);
8. výkonnosť 15-ročných v porozumení vedám (PISA);
9. účasť ľudí s počiatočnou nízkou kvalifikáciou na vzdelávaní a odbornej príprave;
10. študenti zapísaní do odboru matematika, vied a techniky v pomere k celkovému počtu študentov;
11. absolventi v odbore matematika, vied a techniky v percentách v pomere k celkovému počtu absolventov;
12. **celkový počet absolventov vysokých škôl v odbore matematika, vied a techniky (rast);**
13. počet absolventov v odbore matematika, vied a techniky na 1000 obyvateľov;
14. verejné výdavky na vzdelávanie;
15. súkromné výdavky na vzdelávacie inštitúcie;
16. výdavky podnikov na priebežnú odbornú prípravu;
17. celkové výdavky na vzdelávacie inštitúcie na žiaka, v PPS;
18. celkové výdavky na vzdelávacie inštitúcie na žiaka, v porovnaní s HDP;
19. **účasť na celoživotnom vzdelávaní, obyvateľstvo vo veku 25-64 rokov, všetci obyvatelia, osoby s nízkou úrovňou dosiahnutého vzdelania;**
20. účasť na priebežnej odbornej príprave, všetky podniky;
21. účasť na priebežnej odbornej príprave, podniky pôsobiace v oblasti odbornej prípravy;
22. miera účasti na vzdelávaní, študenti vo veku 15-24 rokov;
23. **podiel študentov, ktorí predčasne opúšťajú školský systém vo veku 18 až 24 rokov;**
24. rozdelenie študentov podľa počtu cudzích jazykov, ktoré sa učia;
25. priemerný počet cudzích jazykov na žiaka;
26. mobilita prichádzajúcich a odchádzajúcich učiteľov a školiteľov, Erasmus + Leonardo;

⁹ Zdroj: Príloha KOM (2007) 61 v konečnom znení

27. mobilita prichádzajúcich a odchádzajúcich študentov v rámci programu Erasmus a účastníkov školení v rámci programu Leonardo;
28. zahraniční vysokoškolský študenti v % zo všetkých zapísaných študentov podľa národnosti;
29. percentuálny podiel študentov z krajiny pôvodu zapísaných na štúdium v zahraničí.

Uvedený rámec ukazovateľov a referenčných hodnôt slúžil v rokoch 2004 až 2006 na monitorovanie pokroku v dosahovaní 13 konkrétnych cieľov Lisabonskej stratégie. Bolo však potrebné určiť nový rámec, ktorý by v plnej miere odzrkadlil nové politické priority prehodnotenej stratégie. Rada pre vzdelávanie¹⁰ schválila v r. 2007 navrhovaný súbor 16 kľúčových/hlavných ukazovateľov a súčasne vyzvala Komisiu plne ich využívať resp. ďalej rozvíjať pre účely hodnotenia. Referenčné hodnoty piatich ukazovateľov prijatých Radou v máji 2003 zostávajú i naďalej v platnosti, tri z nich sú súčasťou integrovaných usmernení pre rast a zamestnanosť.

Aktuálny súbor ukazovateľov¹¹:

1. účasť na predškolskom vzdelávaní
2. študenti, ktorí predčasne opúšťajú školský systém,
3. porozumenie písanému textu, matematike a vedám,
4. miery ukončeného vyššieho stredoškolského vzdelania u mladých ľudí,
5. absolventi vysokých škôl,
6. účasť dospelých na celoživotnom vzdelávaní,
7. cezhraničná mobilita vysokoškolských študentov,
8. dosiahnuté vzdelanie obyvateľstva,
9. vzdelávanie osôb s osobitnými potrebami,
10. schopnosti pracovať s informačnými a komunikačnými technológiami,
11. investície do vzdelávania a odbornej prípravy,
12. občianske zručnosti,
13. zručnosti v dospelosti
14. odborný rozvoja učiteľov a školiteľov,
15. jazykové zručnosti,
16. schopnosti učiť sa

Pravidelné monitorovanie výkonnosti a pokroku s využitím ukazovateľov a referenčných hodnôt je základnou súčasťou lisabonského procesu a umožňuje určiť silné a slabé stránky s cieľom poskytnúť strategické usmernenie jednak pre pracovný program na EÚ úrovni Vzdelávanie a odborná príprava 2010, ale aj pre národné politiky. Vymedzenie jednotného rámca ukazovateľov a referenčných hodnôt je trvalým konzultačným procesom z hľadiska výberu nových ukazovateľov ako aj z hľadiska vymedzenia jednotlivých konkrétnych ukazovateľov. Preto Rada odporúča ďalej pokračovať vo vývoji a skúmaní vývoja ukazovateľov a pokračovať v spolupráci s cieľom zvýšiť medzinárodnú jednotnosť a porovnateľnosť údajov, zamedziť duplicitu a údajovo zabezpečiť tie oblasti, ktoré nie je možné pokryť v rámci európskeho štatistického systému.

Komisia zverejnila koncom roka 2008 návrh aktualizovaného strategického rámca pre európsku spoluprácu v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy po roku 2010, Po jeho

¹⁰ Závery Rady z 25.5.2007 o jednotnom rámci ukazovateľov a referenčných hodnôt na monitorovanie pokroku pri dosahovaní lisabonských cieľov vo vzdelávaní a odbornej príprave C 311/13

¹¹ Úradný vestník EÚ 2007/C 311/10

prerokovaní a úprave na pracovnej úrovni by ho mala Rada ministrov pre vzdelávanie, mládež a kultúru prijať na svojom májovom zasadaní. Zvlášť sa očakáva diskusia k návrhu Komisie na aktualizáciu a podstatné rozšírenie existujúceho súboru 5 benčmarkov – európskych priemerných referenčných hodnôt.

Prehľad navrhovaných benčmarkov (referenčných hodnôt)¹²

<i>Strategický cieľ: Urobiť z celoživotného vzdelávania a mobility študujúcich realitu</i>
1. Aspoň 15 % dospelých (25-64) by malo participovať na ČŽV
2. Cieľ v oblasti mobility (na základe záverov Rady pre vzdelávanie a mládež z novembra 2008 o mobilite mladých)
<i>Strategický cieľ: Zlepšovanie kvality a účinnosti vzdelávania a odbornej prípravy a ich výsledkov</i>
3. Podiel žiakov so slabými výsledkami v čítaní, matematike a prírodných vedách na stredných školách by mal byť nižší ako 15%
4. Aspoň 80% žiakov by sa malo učiť dva cudzie jazyky na druhom stupni základnej školy
5. Verejné a súkromné investície na modernizovanie VŠ vzdelávania by mali dosiahnuť aspoň 2% HDP.
6. Podiel 30-34 ročných s vysokoškolským vzdelaním by mal byť najmenej 45%
7. Ukazovateľ v oblasti zamestnatelnosti súvisiaci s účasťou ľudí s rozličnými úrovňami dosiahnutého vzdelania na trhu práce
<i>Strategický cieľ: Podpora spravodlivosti a aktívneho občianstva</i>
8. Najmenej 90% 4 ročných detí by malo navštevovať zariadenia predškolskej výchovy
9. Predčasne by malo školský systém opúšťať menej ako 10% žiakov
<i>Strategický cieľ: Posilňovanie oblasti inovácií a tvorivosti vrátane podnikavosti na všetkých úrovniach vzdelávania a odbornej prípravy</i>
10. Inovácie a tvorivosť: Komisia navrhuje vypracovať ukazovatele a preskúmať s členskými štátmi realizovateľnosť vypracovania referenčnej hodnoty, na základe ktorej by sa riešila otázka, ako sa vzdelávacími systémami podporujú inovácie a tvorivosť vrátane podnikavosti

Benčmarky označené tučným písmom už existujú, prípadne boli len mierne upravené.

1.2. Strategické dokumenty SR

Na začiatku roka 2005 vláda SR schválila „**Stratégiu konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010 – Lisabonskú stratégiu pre Slovensko**“, ktorej akčné plány sa stali východiskom pre formulovanie priorít **Národného programu reforiem na roky 2006 – 2008**.

Národný program reforiem prezentuje ekonomickú stratégiu krajiny a vôľu Slovenska prostredníctvom implementácie lisabonskej agendy EÚ do národnej stratégie a politiky čo najrýchlejšie dobehnúť životnú úroveň najvyspelejších krajín Spoločenstva. Tento cieľ sa dá dosiahnuť len prostredníctvom vysokého a dlhodobo udržateľného hospodárskeho rastu.

¹² Zdroj: KOM: 17535/08 EDUC 291 SOC 806 MI 568 COMPET 589

V uvedenom programovom období sa pozornosť Slovenska sústreďovala na tieto prioritné oblasti: vzdelávanie a zamestnanosť, informačná spoločnosť, veda, výskum a inovácie, podnikateľské prostredie, energetika a životné prostredie.

V októbri 2006 bola predložená Európskej komisii prvá **Správa o pokroku v implementácii Národného programu reforiem Slovenskej republiky na roky 2006-2008**¹³. Európska komisia zhodnotila SR ako krajinu, ktorá dosahuje pokrok v implementácii Národného programu reforiem. Dosiahnutý pokrok je však charakterizovaný ako neurčitý, čo nie je veľmi uspokojujúca pozícia.

Za najslabšie oblasti implementácie opatrení a tým najvyššie priority Slovenska Komisia označila oblasť výskumu, vývoja, inovácií a vzdelávania, v ktorých absentuje jasná stratégia a priority. Zvýšené aktivity si vyžaduje proces zlepšovania zručností uchádzačov o prácu a presadzovanie celoživotného vzdelávania.

Ďalším vážnym nedostatkom strategických dokumentov Slovenska, na ktorý Európska komisia poukazuje, je absencia hodnotenia dosiahnutých výsledkov prostredníctvom kvantitatívnych ukazovateľov, kvantifikácie očakávaných efektov a kvantifikácie vplyvu prijímaných opatrení na štátny rozpočet.

Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja predkladá zámery a ciele vedúce k zvyšovaniu konkurencie schopnosti regiónov a k trvalo udržateľnému rozvoju. Obsahuje návrhy na cesty a prostriedky na podporu priorít a dosiahnutia strategických cieľov, medzi ktoré patrí aj vybudovanie moderného a kvalitného školského systému, ktoré spočíva predovšetkým v uskutočnení zásadnej reformy školského systému; v rozvoji vzdelávacích príležitostí a rovnosti prístupu ku vzdelávaniu; vo vytvorení podmienok pre možnosti celoživotného vzdelávania.

Na tento dokument nadväzuje **Národný strategický referenčný rámec na roky 2007-2013**, ktorý je základným dokumentom SR pre využívanie fondov EÚ na roky 2007-2013. Dokument predstavuje referenčný nástroj na prípravu programovania fondov. Stanovuje národné priority, ktoré budú spolufinancované zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu v programovom období 2007 – 2013 v nadväznosti na Strategické usmernenia Spoločenstva, ktoré definujú rámce pre intervencie fondov na európskej úrovni.

Keďže sa Slovensko musí stať nielen znalostnou ekonomikou, ale aj znalostnou spoločnosťou, je dôležité, aby pre takýto typ spoločnosti bol pripravovaný aj občan. Iba flexibilní, vzdelaní, a zruční ľudia dokážu realizovať zmeny vedúce k rozvoju znalostnej ekonomiky a zvyšovaniu úžitku z nej pre vyššiu kvalitu života. V dokumente je kladený veľký dôraz na oblasť vzdelávania. Prioritne je potrebné sa koncentrovať na realizáciu reformy vzdelávania, so zameraním na kvalitu obsahu a procesov vzdelávania tak, aby vzdelávacie inštitúcie pripravovali absolventov schopných flexibilne reagovať na požiadavky trhu práce. Predovšetkým je potrebné pripraviť mobilnú, vzdelanú a zručnú pracovnú silu pre progresívne ekonomické odvetvia, ktorá bude schopná generovať vysoký a trvalo udržateľný hospodársky rast postavený na využívaní poznatkov.

Dôležitou súčasťou dokumentu je koncentrácia na jednu zo špecifických priorít v oblasti vzdelávania a to moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť s cieľom zvýšenia kvality

¹³ Zdroj: www.finance.gov.sk

a prístupu k celoživotnému vzdelávaniu s dôrazom na transformáciu obsahu vzdelávania smerom k nadobudnutiu základných zručností a kľúčových kompetencií tak, aby reflektovalo aktuálne a perspektívne požiadavky znalostnej spoločnosti.

Znalostná spoločnosť si vyžaduje nový obsah a procesy vzdelávania, vychádzajúce v podmienkach SR z pozitívnych trendov vývoja vzdelanostnej úrovne ekonomicky aktívneho obyvateľstva, súčasného stavu rozsiahlej siete a dobrej dostupnosti vzdelávacích inštitúcií; prispieva i k riešeniu a eliminácii negatív, akými sú nízky podiel ekonomicky aktívneho obyvateľstva na celoživotnom vzdelávaní, nedostatočná prístupnosť škôl na horizontálnej a vertikálnej úrovni, jednostranné uplatňovanie princípov tradičnej školy, nízka úroveň manažmentu a marketingu škôl, slabá aktivita a motivácia učiteľov na ďalšie vzdelávanie a využívanie IKT.

Stratégia celoživotného vzdelávania a celoživotného poradenstva – jej hlavným cieľom je dobudovať systém celoživotného vzdelávania a systém celoživotného poradenstva tak, aby systém uľahčil občanom prístup k opakovanému a pružnému nadobúdaniu nových kvalifikácií prostredníctvom kvalitného vzdelávania získaného okrem formálneho aj v neformálnom systéme vzdelávania a v systéme informálneho učenia sa za pomoci komplexných služieb poradenstva počas celého života človeka a tým prispel k udržaniu čo najvyššej zamestnanosti a zvýšeniu účasti populácie na celoživotnom vzdelávaní na 15% pri dodržaní rovnosti príležitostí. Pre splnenie hlavného cieľa sú stanovené priority a prijaté opatrenia na dosiahnutie cieľov.

Cieľom **Modernizačného programu Slovensko 21** je poskytnúť impulz pre modernizačné úsilie a rámcovo načrtnúť konkrétne opatrenia pre oblasť vedy a výskumu, vzdelávania, trhu práce a podnikateľského prostredia, ktorých spoločným menovateľom je podpora rýchleho a v dlhodobom horizonte udržateľného ekonomického rastu, zvýšenie sociálnej mobility, posilnenie sociálnej súdržnosti, zmiernenie vplyvov demografického vývoja a zlepšenie prispôsobivosti ekonomiky zmenám vo vonkajšom a vnútornom prostredí. Opatrenia sú členené na krátkodobé a strednodobé. V rámci tohto členenia sa delia na štyri prioritné oblasti verejnej politiky: výskum, vývoj a inovácie, vzdelávanie, zamestnanosť a skvalitnenie podnikateľského prostredia, lepšia regulácia a vyššia transparentnosť.

Ukazovatele a referenčné kritériá na národnej úrovni nie sú vypracované.

3. Návrh východísk a metodologického rámca pre výber a zostavenie sady merateľných alebo monitorovateľných indikátorov účasti dospelých populácie na celoživotnom vzdelávaní

Vymedzenie pojmu a definícia indikátorov¹⁴

Hoci frekvencia výskytu pojmu indikátor v poslednom období značne vzrástla, v žiadnom oficiálnom dokumente medzinárodného charakteru nie je možné nájsť jeho všeobecne prijateľnú definíciu s takým obsahovým vymedzením, ktorá by umožňovala jeho aplikovateľnosť vo všetkých oblastiach štatistiky

Obľúbenosť tohto pojmu možno pripísať jeho zhutnenému podtextu (priesečník viacerých „nezáživých“ štatistických údajov), čo v kombinácii s efektom objektívnosti obsiahnutých informácií jeho príťažlivosť a zmysluplnosť stupňuje.

V odbornej literatúre sa môžeme stretnúť napr. s nasledovnými definíciami ukazovateľov: „Miera, ktorá zjednodušuje a kvantifikuje informácie, predstavujúc pritom model lepšej komplexity reality“. (Murcott, 1997)

„Indikátory sú spravidla kvantifikovateľné údaje, ktoré čo najvýstižnejšie charakterizujú posudzovaný objekt, koncepciu, systém a pod. z hľadiska jeho zlučiteľnosti s princípmi a kritériami trvalej udržateľnosti. Sú to vybrané informácie, odrážajúce stav rozsiahleho systému“. (Huba a kol., 2000)

„Indikátory sú špeciálne vyrobené alebo transformované dáta, ktoré podávajú podstatné informácie o rozvoji spoločnosti hospodárskym a politickým subjektom aj verejnosti“. (Izakovičová, 1996)

EÚ pre monitoring a hodnotenie plnenia cieľov volí kombinovaný prístup: dohodnuté ukazovatele používa na meranie pokroku vychádzajúc zvyčajne z priemernej hodnoty všetkých resp. vybranej časti ČŠ a priemeru 3 najlepšie fungujúcich ČŠ; v širšom kontexte komparátorom bývajú i silné resp. silne sa rozvíjajúce svetové ekonomiky (najčastejšie však dvojica USA a Japonsko); referenčná hodnota-benchmark vyjadruje konkrétny cieľ, v porovnaní s ktorým je možné merať pokrok.

Ciele indikátorov

Cieľom indikátorov je popísať súčasnú situáciu, do istej miery ju kvantifikovať s cieľom a sledovať pokrok v dosahovaní stanovených cieľov.

Základné funkcie indikátorov

- zjednodušenie
- kvantifikácia
- komunikácia, informácia

¹⁴ Zdroj: Indikátory TUR. www.finance.gov.sk

Minimálne kritériá, ktoré indikátory musia spĺňať:

- ***Významnosť:*** aký význam môže mať sledovanie alebo konštruovanie indikátora (napr. buď špecifický význam pre dané prostredie, skúmaný jav alebo význam v širokom kontexte celkového rozvoja spoločnosti)
- ***Reprezentatívnosť:*** musí byť jasne určené napr. časové rozloženie merania, geografické, vekové rozloženie a pod.
- ***Jedinečnosť:*** získané údaje nemajú opakovať už existujúcu informáciu
- ***Merateľnosť, možnosť získania dát:*** získavanie údajov musí byť technicky možné
- ***Spôľahlivosť:*** musí byť možnosť kontrolovať získané údaje
- ***Porovnateľnosť:*** napr. možnosť medzinárodného porovnania získaných údajov, alebo porovnanie výsledkov zisťovania po určitom časovom období.
- ***Transparentnosť:*** postup získavania dát musí byť transparentný, musí byť jasné ako metódy boli použité.
- ***Pochopiteľnosť:*** predpokladom využitia získaných údajov je ich jasnosť, jednoznačnosť a zrozumiteľnosť pri prezentácii užívateľom, záujemcom.
- ***Výpovedná schopnosť:*** možnosť interpretácie získaných údajov a indikátorov.
- ***Hodnovernosť:*** mali by mať nízku štandardnú chybu
- ***Analytickosť:*** mali by poskytnúť dostatočné preniknutie do podstaty fenoménu
- ***Koherentnosť:*** postup založený na rovnakých referenčných obdobiach a spôsobe výpočtu.
- ***Plynulosť:*** možnosť zavedenia časových radov
- ***Využitelnosť:*** význam získaných údajov (niektoré údaje a informácie môžu získať význam až po určitom čase, po opakovanom získaní údajov počas dlhšieho časového úseku).

Definícia monitorovania

Monitorovanie je pravidelná činnosť, ktorá sa zoberá systematicky zberom, triedením, agregovaním a ukladaním relevantných informácií.

Ciele monitorovania vzdelávania dospelých

- zabezpečiť efektivitu vzdelávania podľa potrieb trhu práce
- podporiť celoživotné vzdelávania
- podporiť záujem o ďalšie vzdelávanie zvýšením atraktivity vzdelávania (uznávanie výsledkov neformálneho vzdelávania, zamestnateľnosť)
- umožniť široký a rovnaký prístup k vzdelávaniu
- identifikácia nedostatkov

Štruktúra indikátorov:

Názov indikátora:

Stručná definícia indikátora:

Jednotka:

Zdroj:

Úlohou tejto štúdie je pokúsiť sa vyvinúť a uviesť do života súbor kľúčových indikátorov, ktoré by hodnotili pokrok v dosahovaní cieľov a v uskutočnení implementácie stratégie celoživotného vzdelávania do praxe. Ich zmyslom je poskytnúť jednoduchú a jasnú informáciu o vybraných kľúčových faktoroch celoživotného vzdelávania.

Pri stanovovaní indikátorov väčšinou ide o popis súčasného stavu a jeho vzťahu k stanoveným cieľom. Môže sa to dosiahnuť dvoma rôznymi metódami: buď porovnávame výstupy, výsledky so vstupmi, alebo priebežne hodnotíme nejaký konkrétny proces. Výsledné indikátory môžu mať kvalitatívnu alebo kvantitatívnu povahu.

4. Návrh merateľných národných indikátorov na monitoring naplňania cieľov v oblasti celoživotného vzdelávania

Názov: Ekonomicky aktívne obyvateľstvo podľa vzdelania a veku

Definícia: Vzdelanostná štruktúra ekonomicky aktívneho obyvateľstva podľa vekovej skupiny¹⁵, rodu, postavenia na trhu práce (pracujúci/nepracujúci/neaktívni)

Jednotka: počet v tis. a %

Zdroj: Štatistický úrad SR

Zdôvodnenie: Výberové zisťovanie pracovných síl podľa vzdelania a vekovej skupiny vymedzuje základný rámec pre rozvoj ľudských zdrojov prostredníctvom celoživotného vzdelávania.

Názov: Účasť dospeljej populácie na neformálnom vzdelávaní

Definícia: Miera účasti dospeljej populácie na neformálnom vzdelávaní podľa vekovej skupiny, rodu, dosiahnutého stupňa vzdelania, druhu neformálneho vzdelávania, kraja

Jednotka: %

Zdroj: Ústav informácií a prognóz školstva

Zdôvodnenie : Neformálne vzdelávanie prispieva k obnoveniu, dopĺňovaniu a rozširovaniu vedomostí, kompetencií a zručností počas celého života. Podporuje nielen zamestnateľnosť a hospodársku prosperitu ale aj sociálne začlenenie, aktívne občianstvo a osobné naplnenie ľudí, ktorí žijú a pracujú vo vedomostnej spoločnosti.

Názov: Účasť nízkokvalifikovaných na neformálnom vzdelávaní

Definícia: Miera účasti dospeljej populácie so základným vzdelaním a stredným vzdelaním bez maturity na neformálnom vzdelávaní podľa vekovej skupiny a rodu

Jednotka: %

Zdroj: Ústav informácií a prognóz školstva

Zdôvodnenie Účasť nízkokvalifikovaných na neformálnom vzdelávaní znamená nie len zvýšiť ich šance na trhu práce ale aj zabezpečenie spoločenského kontaktu, elimináciu spoločenskej izolovanosti.

Názov: Účasť starších (50+) na neformálnom vzdelávaní

Definícia: Miera účasti staršej populácie (50+) na neformálnom vzdelávaní podľa rodu, dosiahnutého stupňa vzdelania a druhu neformálneho vzdelania

Jednotka: %

Zdroj: Ústav informácií a prognóz školstva

Zdôvodnenie: Možnosť inovácie staršej kvalifikácie alebo získanie novej kvalifikácie v neformálnom systéme vzdelávania môže byť primárnym motívom pre predchádzanie nezamestnanosti a udržania zamestnateľnosti starších ľudí.

¹⁵ Pozn.: veková kategória podľa International Standard Clasification of Education, platí pri všetkých navrhnutých indikátoroch.

Názov: Účast' dospeljej populácie (25+) na formálnom vzdelávaní (externé štúdium), ktorí sa sústavne nepripravujú v dennej forme štúdia na svoje budúce povolanie

Definícia: Miera účasti (25+) na externej forme vysokoškolského štúdia podľa vekovej kategórie a rodu

Miera účasti (25+) na externej forme stredoškolského štúdia podľa vekovej kategórie a rodu

Jednotka: %

Zdroj: Ústav informácií a prognóz

Zdôvodnenie: Zvýšenie stupňa vzdelania umožňuje lepšie uplatnenie sa na trhu práce a získanie lepšieho platového ohodnotenia

Názov: Úspešnosť validácie výsledkov neformálneho vzdelávania

Definícia: Počet absolventov, ktorí úspešne vykonali skúšky pre získanie čiastočnej kvalifikácie alebo úplnej kvalifikácie podľa veku, dosiahnutého stupňa vzdelania, rodu, druhu absolvovaného vzdelávania

Jednotka: Počet

Zdroj: Ústav informácií a prognóz školstva

Zdôvodnenie: Uznávaním výsledkov neformálneho vzdelávania sa zabezpečí adaptabilita pracovnej sily a aj požadovaná špecializácia (kvalifikácia) v relatívne krátkom čase. Možnosť získania novej kvalifikácie na základe uznávania výsledkov neformálneho vzdelávania, môže byť primárnym motívom pre predchádzanie nezamestnanosti a udržania zamestnateľnosti.

Názov: Sebazamestnávanie

Definícia: Počet vydaných živnostenských oprávnení na základe vykonania skúšky pre získanie čiastočnej kvalifikácie alebo úplnej kvalifikácie otázka: za akú dobu/ v akom limite po získaní kvalifikácie

Jednotka: počet

Zdroj: MV SR

Zdôvodnenie: Sebazamestnávanie je prirodzeným zdrojom nových pracovných miest, sú významnou zložkou pracovných síl. Podporuje nielen zamestnateľnosť a hospodársku prosperitu ale aj sociálne začlenenie, aktívne občianstvo a osobné naplnenie ľudí, ktorí žijú a pracujú vo vedomostnej spoločnosti.

Názov: Dôvody pre vzdelávanie

Definícia: Miera výberu jedného z možných dôvodov v členení: lepší výkon práce a pracovný postup, lepšie vedomosti a zručnosti, povinná účasť, získanie osvedčenia, prevencia straty zamestnania, socializácia a sociálne kontakty, začatie podnikania, iné (uviesť aké)

Jednotka: %

Zdroj: Ústav informácií a prognóz školstva

Zdôvodnenie: Poznanie dôvodov a motivačných faktorov pre vzdelávanie poskytuje hlbší a presnejší obraz o situácii v danom segmente. Účasť na celoživotnom vzdelávaní môže priniesť výsledky ako napr. zamestnanosť, vyššie príjmy, osobný rast, uplatnenie sa na trhu práce, úspešnosť v práci, kariérový rast, vyššie príjmy.

Periodicita sledovania a časová postupnosť zberu údajov: ročne

Vekové hľadisko: dolný prah 15 r. a viac, z dôvodov porovnateľnosti s EÚ zvlášť uvádzať vekovú kategóriu 25-64r

Mechanizmus získavania a zberu údajov: metódou „Výkaz“

Predložený rámec a súbor je východiskom pre ďalšiu diskusiu a rozhodnutie, je námetom pre prípravu a dopracovanie súboru sady národných indikátorov, ktorých konkrétny výber a znenie je podmienené viacerými okolnosťami či už bezprostredne sa týkajúcich ďalšieho vzdelávania, alebo významných v širšom kontexte (nová legislatíva, tvorba nových indikátorov na EÚ úrovni, disponibilné finančné a ľudské zdroje, vývoj na trhu práce, atď.),.

Význam konkrétnych rozhodnutí a riešení, ktoré je potrebné prijať v danej oblasti, podčiarkuje ich bezprostredný súvis s plnením záväzkov a cieľov Lisabonskej stratégie ako aj opatrení vyplývajúcich z národných strategických dokumentov presahujúcich úzku oblasť celoživotného vzdelávania a preto si vyžaduje spoluprácu širokého spektra zainteresovaných subjektov.

5. Návrh inštitúcie na meranie a monitorovanie indikátorov

V SR za oblasť vzdelávania zodpovedá Ministerstvo školstva Slovenskej republiky. Podľa zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov Ministerstvo školstva Slovenskej republiky je ústredným orgánom štátnej správy pre základné školy, stredné školy, vysoké školy, školské zariadenia, celoživotné vzdelávanie, vedu a techniku a štátnu starostlivosť o mládež a šport.

Ostatné ústredné orgány štátnej správy v súlade s prijatými národnými koncepciami, stratégiami a akčnými plánmi na ich realizáciu si vytvárajú vlastné prioritné ciele vzdelávania dospelých ako na úrovni svojho úradu, tak aj v pôsobnosti k organizáciám rezortu. Spolupracujú s ministerstvom školstva na plnení stanovených národných strategických cieľov a koordinujú s ním svoje činnosti v tejto oblasti.

Inštitúcie, ktoré v súčasnosti zisťujú dáta pre oblasť celoživotného vzdelávania:

Eurostat, OECD
Štatistický úrad SR
Ústav informácií a prognóz školstva

Pokiaľ európske metodiky sú štandardizované (Eurostat, OECD), Ústav informácií a prognóz školstva zisťuje od roku 1997 účasť v ďalšom vzdelávaní prostredníctvom výkazu Dalv (MŠ SR)1-01 v súlade so zákonom NR SR o štátnom informačnom systéme a v nadväznosti na opatrenia Štatistického úradu SR, ktorým sa vyhlasuje Program štátnych štatistických zisťovaní na aktuálny rok, čo znamená, že vyplnenie je pre oslovené organizácie povinné.

Nevyplnenie však nemá praktické sankčné dopady napriek tomu, že zákon umožňuje uložiť pokutu

Výkazy Dalv vyplňajú prevažne vzdelávacie inštitúcie, ktoré majú akreditované vzdelávacie programy (tiež nie všetky), avšak veľká časť vzdelávacích programov nie je akreditovaná.

Štatistický úrad SR vykonáva štvrťročne zisťovanie pracovnej sily (VZPS). Súčasťou tohto zisťovania je aj vzdelanostná štruktúra ekonomicky aktívneho obyvateľstva podľa veku, rodu, a pracovného statusu. Štatistický úrad SR realizoval aj zisťovanie o celoživotnom vzdelávaní dospelých – Adult Education Survey (AES), ktoré bolo v SR realizované ako prvé európske harmonizované zisťovanie u jednotlivcov v rámci projektu európskych štatistických zisťovaní. Bolo vykonávané v rámci Európskeho spoločenstva ako grantový projekt celoživotného vzdelávania dospelých. V SR sa toto štatistické zisťovanie po realizovalo prvý raz, a to v r. 2007 späťne za rok 2006 opytovaním dospelých jednotlivcov prostredníctvom papierových dotazníkov. Cieľom tohto štatistického zisťovania bolo zhromažďovanie reprezentatívnych a porovnateľných údajov o celoživotnom vzdelávaní dospelých v rámci našich

regiónov a Európy. Výsledkom budú databázy údajov o vzdelávaní dospelých, zahrňujúc tiež údaje o formálnom a neformálnom vzdelávaní ako aj iných typoch vzdelávania a aktivít dospeléj populácie. Získané informácie umožnia objektívne vyhodnotiť a medzinárodne porovnať a analyzovať nerovnosti v oblasti celoživotného vzdelávania dospelých v jednotlivých krajinách EÚ. K dispozícii sú v súčasnosti len neoficiálne a nie úplne kompletne výsledky zisťovania, mikrodáta za jednotlivé ČŠ majú byť publikované koncom r. 2009. .

Odporúčanie

Zisťovanie účasti dospeléj populácie na celoživotnom vzdelávaní odporúčame ponechať do pôsobnosti Ústavu informácií a prognóz. Je však potrebné legislatívne upraviť obsah a výzor výkazu z dôvodu, že súčasný výkaz Dalv zbiera skôr štatistické informácie o vzdelávacích ustanovizniach a menej informácií o účastníkoch vzdelávania.

Je potrebné zabezpečiť dostupnosť všetkých výsledkov vrátane archívnych výsledkov.

Okrem štatistickej časti navrhujeme zabezpečiť aj analýzu zistených údajov v nadväznosti napr. na trh práce, demografický vývoj, vzdelanostnú štruktúru ekonomicky aktívneho obyvateľstva a pod).

